

ÜRÜN SORUMLULUK SİGORTASI GENEL ŞARTLARI ÇERÇEVESİNDE TEMİNATIN KAPSAMI

*Av. Göktuğ BURUCUOĞLU **

ÖZET

Üreticinin sorumluluğu, üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı ürünün neden olduğu zararlardan doğan sorumluluğunu ve bu zararları tazmin yükümlülüğünü ifade eder. Üreticiler veya üretici sayılan kişiler, hatalı ürünün neden olduğu zararlardan doğan tazminat taleplerini bir sorumluluk sigortası türü olan ürün sorumluluk sigortasıyla teminat altına almaktadır. Çalışmada ürün sorumluluk sigortası incelenerek, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları çerçevesinde sağlanan teminatın kapsamının sınırları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üreticinin Sorumluluğu, Ürün Sorumluluğu, Ürün Sorumluluk Sigortası, Sorumluluk Sigortası.

THE SCOPE OF COVERAGE UNDER THE GENERAL CONDITIONS OF PRODUCT LIABILITY INSURANCE

ABSTRACT

The producer's liability refers to the responsibility arising from the damages caused by the defective product put on the market and the obligation to compensate these losses or damages. Producers or persons considered producers guarantee claims for damages caused by the defective product with product liability insurance which is a type of liability insurance. In this study, the product liability insurance was examined and the

* Avukat, gburucuoglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0128-6955.

limits of the coverage provided under the General Conditions of Product Liability Insurance were evaluated.

Keywords: Producer's Liability, Product Liability, Product Liability Insurance, Liability Insurance

GİRİŞ

Sanayi devrimiyle yeni bir boyut kazanan üretim faaliyetleri, üreticilere ürünlerini seri halde üreterek geniş kitlelere ulaştırma imkânı sağlamıştır. Ancak bu durum, güvenli olmayan ürünlerin piyasaya sürülerek geniş kitlelerin zarara uğraması rizikosunu da beraberinde getirmiştir. Hem güvenli olmayan üründen çok sayıda kişinin zarar görme rizikosunu hem de üreticinin sorumluluğunu tazmin edebilmesi açısından sigorta himayesi bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Geleneksel olarak üreticinin sorumluluğu kavramı, hatalı ürünün yol açtığı zararlardan üreticinin sorumlu tutulmasıdır. Bu sorumluluğun dayandığı veya dayanması gereken hukuki temel kusursuz sorumluluktur. Üreticinin sorumluluğu konusunda Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin iç hukuklarındaki farklılıklar nedeniyle Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, üye ülke hukuklarının asgari ölçüde yeknesaklaşması amacıyla “Hatalı Ürün Nedeniyle Sorumlulukla İlgili Üye Devletlerin Kanuni ve İdari Düzenlemelerinin Yeknesaklaştırılması Hakkında 25 Temmuz 1985 Tarihli Avrupa Konseyi Direktifi (*Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products*)” kabul etmiştir. Türk Hukukunda ise üreticinin sorumluluğunu düzenleyen özel bir norm yoktur. Ancak Hukukumuzda da üreticinin sorumluluğu kavramı ve sorumluluğun unsurları, Avrupa Birliği hukukunda olduğu gibi anlaşılmakta, bu sorumluluğa mevcut hukuki düzenlemeler çerçevesinde dayanak bulmaya çalışılmaktadır¹. Bu çalışmada, üreticinin sorumluluğu kapsamına giren zararlar bakımından modern hukuk sistemlerindeki anlayışlara göre sigorta güvencesi değerlendirilmiştir. Hukukumuzda, ürün sorumluluk sigortasının bir sorumluluk sigortası olması sebebiyle 6102

¹ Üreticinin sorumluluğunun hukuki dayanağının tehlike esasına dayalı bir kusursuz sorumluluk olduğu kabul edilmektedir. Ancak doktrinde, bu kusursuz sorumluluğun türü bakımından olağan sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu ayırımına göre çeşitli görüşler mevcuttur. Doktrindeki, farklı görüşler için bkz. **Havutçu, Ayşe**: Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk; Üreticinin Sorumluluğu, Ankara, 2005, s. 93 vd.; **Karaman Akçura, Tuba**: “Üreticinin Ayıplı Ürününün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul 2007, s. 114 vd.; **Aydos, Oğuz Sadık**: “Ürün Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2006, s. 77 vd.; 3.

Büyüktanır Özcan, Burcu G. / Okyar Karaosmanoğlu, Dila: “Endikasyon Dışı (Off-Label) İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin ve Hekimin Hukuki Sorumluluğu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 8, S. 1, s. 167 vd.

sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun² sorumluluk sigortalarına ilişkin genel hükümlerine tabi olduğunu belirtmekte fayda vardır. Ürün sorumluluk sigortası sözleşmesi, Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları'na³ göre düzenlenmekte iken günümüzde, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına⁴ göre düzenlenmektedir. Çalışmada mezkûr düzenlemeler dikkate alınarak ürün sorumluluk sigortası irdelenmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle üreticinin sorumluluğu kavramı açıklanmıştır. Ardından üreticinin sorumluluğu çerçevesinde ürün sorumluluk sigortası ve sözleşmesinin kurulması, rizikonun gerçekleşme anı ve buna ilişkin doktrindeki tartışmalar ile ürün sorumluluk sigortası sözleşmesinin sona ermesine değinilmiştir. Son olarak ise ürün sorumluluk sigortası genel şartları çerçevesinde teminatın kapsamı, teminatı sınırlandıran durumlar ve teminatın kapsamının dışında bırakılan haller incelenmiştir. Ürün sorumluluk sigortası sözleşmesinin taraflarının borç ve yükümlülükleri, tazminatın ödenmesi, doğrudan dava ve halefiyet gibi konular çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

I. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE SORUMLULUK KAPSAMINA GİREN ZARARLAR

Üreticinin sorumluluğu kavramı, hatalı ürünün neden olduğu ölüm, yaralanma veya eşyanın zarara uğramasında üreticinin kusuru aranmaksızın sorumlu tutulmasını ifade eder. Üreticinin sorumluluğunda ürün, her türlü taşınır eşyadır. Eşyanın üretim şekli, miktarı, işlenmiş olup olmaması, kullanım ya da tahsis amacı ürün kavramının belirlenmesinde önem arz etmez. Ürün, kişisel ihtiyaçların giderilmesi için yahut ticari bir amaçla üretilmiş olabilir. İşlenmemiş tarım ve hayvancılık ürünleri, avlanma sonucu elde edilen ürünler genel olarak insanlar tarafından üretilen her şey ürün kavramına dâhil edilebilir⁵. Hatta insan kanı, organları

² 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı RG.

³ 06.04.1959 yürürlük tarihli Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları.

⁴ 19.07.2014 yürürlük tarihli Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları. Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları için bkz. <<https://www.tsb.org.tr>>, et. 29.10.2019.

⁵ **Havutçu**, s. 21, 68; Hatalı Ürün Nedeniyle Sorumlulukla İlgili Üye Devletlerin Kanuni ve İdari Düzenlemelerinin Yeknesaklaştırılması Hakkında 25 Temmuz 1985 Tarihli Avrupa Konseyi Direktifi (*Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products*), m. 2.

ve genetiği değiştirilmiş organizmalar dahi ürün olarak değerlendirilmektedir⁶. Direktife göre elektrik, ürün sayılır. Ancak taşınmaz mallar, fikir ve sanat eserleri ve hizmet edinimleri ürün kavramına dâhil değildir⁷.

Üretici ise, üründeki hatanın sebep olduğu zarardan sorumlu olan nihai ürünü, hammaddeyi veya bütünleyici parçayı üreten kişi ile ürün üzerine adını, markasını ya da ayırt edici işaretini koyan kişidir. Bunun dışında ürünü piyasaya arz eden ithalatçı, acente, bayii ve nihai satıcı da üretici sayılır. Üreticinin belirlenememesi halinde, zarar gören kişiye ürünü sağlayan nihai satıcı, ürünün üreticisi olarak kabul edilir⁸. Görüldüğü üzere, sorumluluğun süjesi, üretici ve üretici sayılan diğer sorumlu kişilerdir.

Üreticinin objektif ölçütlere göre ürünü hatasız olarak piyasaya sürme hususunda tehlikeyi uzaklaştırma yükümlülüğü vardır. Buna göre üretici, alınması gereken bütün tedbirleri almadığı takdirde, ürün hatalı olarak piyasaya arz edilir. Hata, tüm hal ve şartlar altında, orta vasıflardaki potansiyel kullanıcının bir üründen beklemeye haklı olduğu güvenliğin sağlanmamasıdır⁹.

Geleneksel anlayışta hata fabrikasyon hatası, yapım – bileşim hatası, uyarma hatası, gelişim hatası olarak türlere ayrılırken günümüzde üreticinin sorumluluğu, ürünün güvenli olmaması esasına dayandırılmaktadır¹⁰. Üreticinin sorumluluğunda esas olan hata türleri fabrikasyon hatası, yapım – bileşim hatası, uyarma hatası, gelişim hatası, gözleme hatası şeklindedir. Fabrikasyon hatası, ürünün üretim sürecinde karşılaşılan ve seri hallerde üretilen malların bazılarının hatalı olmasıdır. Hatanın sebebi ürünün üretim sürecine katılan işçilerin özensizliği veya kullanılan makinelerin arızalanmasıdır. Seri halde üretilen ürünlerde önlenemeyen ve kaçınılması mümkün olmayan, üretimde kullanılan makine arızalarından kaynaklanan hatalı ürünler üretim kaçağı olarak adlandırılır. Yapım – bileşim hatası ise, ürünün

⁶ **Kırca, Çiğdem:** Ürün Sorumluluğu, Ankara 2007, s. 188; **Havutçu,** s. 69.

⁷ **Havutçu,** s. 21.

⁸ **Havutçu,** s. 22; **Canpolat, Önder:** “Üretici ve Sorumluluğu”, Ankara Barosu Dergisi, 2013, S. 2, s. 371; Direktif, m. 3.

⁹ **Demirci, Serdar:** “Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku ve Genel Şartlar Çerçevesinde Güncel Bir Bakış”, Ankara Barosu Dergisi, 2019, Y. 77, S. 2019/3, s. 139; **Dinç, İnan Deniz:** “Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul 2017, s. 99; **Havutçu,** s. 31.

¹⁰ **Havutçu,** s. 28.

tasarım ve yapım aşamasında bilimsel ve teknik bilgilere uyulmaması nedeniyle ortaya çıkan hatadır. Seri üretime geçilmesi halinde bu hata sebebiyle bütün ürünler hatalı olarak üretilmektedir¹¹.

Bunların dışında, üreticinin ikaz ve uyarı yükümlülüğü vardır. Buna göre, ürünün kullanılması sırasında ortaya çıkabilecek zararlara ilişkin yeterli uyarı yapılmaması, ürün kullanıcısı tarafından bilinmeyen veya yeterli uyarı olmadan fark edilmeyen riskler konusunda gerekli ikazların yapılmaması uyarma hatası olarak adlandırılır. Ayrıca, piyasaya sürüldüğü dönemdeki bilim ve tekniğe uygun olan ürünün, gelişen bilim ve teknoloji ile birtakım riskler taşıdığı ortaya çıkması hali gelişim hatasıdır. Bu hata türünde ürünün yapıldığı zamana göre yapılan testlerde ve kontrollerde herhangi bir risk taşıdığı anlaşılmamakta, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sayesinde üründeki riskler ilerleyen zamanda tespit edilmektedir¹².

Son olarak gözleme hatası, ürünün piyasaya arzından sonra kullanım ve deneyimler neticesinde üründe ortaya çıkan tehlikelerin üreticinin yeterli gözlem yapmayarak söz konusu riskler için gerekli önlemleri almaması durumudur¹³. Görüldüğü üzere, doktrinde ayıp yerine hata kavramı tercih edilmiştir. Bunun sebebi, güvenli olmayan üründeki hata kavramının ayıba karşı tekeffül sorumluluğunda kullanılan ayıp terminolojisi ile karıştırılmasının önüne geçmektir. Çalışmada hata terminolojisi kullanılmıştır.

Direktif kapsamında ise, tek tek geleneksel hata türlerine yer verilmemiş ve genel anlamda, güvenli olmayan ürün hatalı olarak kabul edilmiştir¹⁴. Bu çerçevede, hatayı tanımlarken kullanılan güvenli ürün kavramına da değinmekte fayda vardır. Ürün sorumluluğunda, can ve mal güvenliği için tehlike yaratan ve asgari riskten daha fazla risk barındıran ürünlerin neden olacağı zararlara karşı korunma ve tazmin amaçlanmaktadır¹⁵. Ürünün güvenli olup olmadığının tespitinde ise objektif ölçüt belirleyicidir. Buna göre, orta vasıflardaki bir kullanıcının tüm hal ve şartlar altında ürüne ilişkin haklı güvenlik beklentileri esas alınır¹⁶. Direktifte kural olarak bütün geleneksel hata türleri ürün kavramına dâhil edilmiştir. Ancak, gelişim hataları ve gözleme hatalarına dair sorumluluk kapsam dışında

¹¹ **Aydos**, s. 141.

¹² **Aydos**, s. 142; **Havutçu**, s. 30.

¹³ **Aydos**, s. 142 vd.; **Havutçu**, s. 28-31; Direktif, m. 6.

¹⁴ **Demirci**, Genel Şartlar, s. 139; **Havutçu**, s. 71.

¹⁵ **Havutçu**, s. 34.

¹⁶ **Demirci**, Genel Şartlar, s. 139; **Dinç**, s. 99.

birakılsa da üye ülkelerin iç hukuk düzenlerinde bu hata türlerine ilişkin olarak düzenleme yapma yetkisi verilmiştir¹⁷.

Hukukumuzda üreticinin sorumluluğuna ilişkin yürürlükte olan doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, üreticinin sorumluluğuna ilişkin Direktif doğrultusunda, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun¹⁸ ve mezkûr kanuna dayanılarak hazırlanan 13.06.2003 tarihli ve 25137 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik ile üreticinin sorumluluğu hüküm altına alınmaya çalışılmıştır. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da oldukça yetersiz bir şekilde üreticinin sorumluluğuna yer verilmiş ve bütün hususların yönetmelikle düzenlenmesi amaçlanmıştır. Ancak, hukukumuzda istisnai nitelikte bir sorumluluk türü olan kusursuz sorumluluğun, kanunla düzenlenmesi gerekirken¹⁹ yönetmelikle düzenlenmiş olması haklı olarak eleştirilmiştir²⁰. Kaldı ki, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un yürürlükten kaldırılması sebebiyle yayımlanmış olan Yönetmelikte uygulanamaz hale gelmiştir. Günümüzde ise, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’u ilga eden 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’unun²¹ kapsamına, ürün sorumluluğuna ilişkin hükümler dâhil edilmemiştir. Ürün sorumluluğuna ilişkin hazırlanan hükümler 4703 sayılı Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun’un²² yerine geçmek üzere tanzim edilen 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu taslağına alınmış, söz konusu Kanun 12.03.2020 tarihli ve 31066 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Ürün güvenliğine ilişkin yasal düzenleme ise, 4703 sayılı Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun’dur. Ancak, 4703 sayılı Kanun, 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 4703 sayılı Kanunun yerine geçmek üzere düzenlenen 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik

¹⁷ **Kırca**, s. 62-64; **Havutçu**, s. 80.

¹⁸ 13.06.2003 tarih ve 25137 sayılı RG.

¹⁹ **Erdoğan, İhsan**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 124; **Kayar, İsmail**: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler / Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2019, s. 44.

²⁰ **Dinç, İnan Deniz**: “Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul 2017, s. 79; **Aydos**, s. 81; **Havutçu**, s. 112-118.

²¹ 28.11.2013 tarih ve 28835 sayılı RG.

²² 11.07.2001 tarih ve 24459 sayılı RG.

Düzenlemeler Kanunu 12.03.2021 tarihinde yürürlüğe girecektir. 4703 sayılı kanunun amacı ürünlerin piyasaya arzı, uygunluk değerlendirmesi, piyasa gözetimi ve denetimi ile bunlarla ilgili olarak yapılacak bildirimlere ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir²³. 7223 sayılı Kanun ile 4703 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten günümüze kadar, Avrupa Birliği mevzuatında yapılmış olan değişikliklere uyum sağlanması ve uygulamada karşılaşılan bazı eksikliklerin giderilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda başlıca yapılan değişiklikler şu şekildedir. Elektronik ticaret Kanun kapsamına dâhil edilmiş, ürünün imalatından nihai kullanıcıya arzına kadar bütün tedarik sürecinde yer alan iktisadi işletmecilerin izlenebilirliği sağlanmış²⁴, risk taşıyan ürünlerin geri çağırılması ayrıntılı olarak hüküm altına alınmış²⁵, ürün sorumluluk tazminatına ilişkin hüküm ile güvenli olmayan ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlü kılınmıştır²⁶.

Doktrinde 4703 sayılı Kanunun ürün sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme olup olmadığı ve mezkûr Kanuna dayanarak ürün sorumluluğu kapsamında tazminat talep edilemeyeceği tartışılmıştır²⁷. Ancak baskın görüş, 4703 sayılı Kanunun ürün güvenliği ve güvenlik eksikliklerine ilişkin genel şartların düzenlendiği bir Kanun olması ve bu nedenle Kanuna atıf yapılarak ürün sorumluluğundan kaynaklanan tazminat talep edilemeyeceği şeklindedir²⁸. 7223 sayılı Kanuna ise, 4703 sayılı Kanundan farklı olarak ürün sorumluluğu tazminatı maddesi eklenmiştir. Böylece güvenli olmayan ürün nedeniyle ortaya çıkan zararlardan imalatçının veya ithalatçının tazminat sorumluluğu hüküm altına alınmıştır. Ancak bu düzenleme, çalışmanın asıl dayanağını oluşturan Avrupa Konseyi Direktifine uygun olmayıp, ürün sorumluluğunun ayrı bir kanun ile düzenlenmesi gerektiği açıktır. Çünkü esasında üreticinin sorumluluğu kavramı içerisinde ürün sorumluluğu açıklanmakta ve güvenli olmayan ürün nedeniyle ortaya çıkan zararlardan üretici sorumlu tutulmaktadır. 7223 sayılı Kanunun amacı ise, ürünlerin güvenli ve ilgili teknik düzenlemelere uygun olmasını sağlamaktır²⁹. Üreticinin sorumluluğu, sorumluluğun hukuki niteliği ve kapsamı 1985 tarihli Avrupa Konseyi Direktifine benzer şekilde ayrı bir kanun ile düzenlenmesi, hatalı ürünün

²³ 4703 sayılı Kanun m. 1.

²⁴ 7223 sayılı Kanun m. 12.

²⁵ 7223 sayılı Kanun m. 19.

²⁶ 7223 sayılı Kanun m. 6.

²⁷ **Kırca**, s. 81; **Karaman Akçura**, s. 152-154; **Havutçu**, s. 115-117.

²⁸ **Dinç**, s. 75, 76.

²⁹ 7223 sayılı Kanun m. 1.

tespitinde dikkate alınan güvenli ürün ve bu ürünün teknik düzenlemelerinin ise, 7223 sayılı Kanun'da olduğu gibi ayrı bir kanun ile ele alınması en isabetli çözüm olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, 7223 sayılı Kanun incelendiğinde, üreticiyi sorumlu kılan düzenlemelerde birtakım eksiklikler gözlemlenmektedir. Örneğin, 7223 sayılı Kanunda yer alan düzenlemelere aykırı bir ürün nedeniyle doğan zararlardan yalnızca imalatçı ve ithalatçı sorumlu tutulmuştur. Hâlbuki Kanun ile getirilen izlenebilirlik mekanizması ile ürünün piyasaya arzında yer alan bütün iktisadi işletmelerin tespiti sağlanmıştır. İmalatçı ve ithalatçı yerine kapsamı daha geniş olan iktisadi işletme kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmektedir. 7223 sayılı Kanun ile güvenli olmayan ürün nedeniyle ortaya çıkan zararların kusursuz sorumluluk çerçevesinde tazmin edileceği hükme bağlanmıştır³⁰. Belirtmek gerekir ki, 7223 sayılı Kanununun 21. maddesinde imalatçıya veya ithalatçıya belirli hallerde kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulma imkânı getirilmiştir. Buna göre imalatçı veya ithalatçı, ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini, üründeki uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını, üründeki uygunsuzluğun teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını ispat etmesi halinde ürün sorumluluğu tazminatından kurtulmaktadır.

Üreticinin sorumluluğuna ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması ve Direktifin çıkarılış amacı, tüketicinin korunmasıdır³¹. Tüketicinin yanı sıra hatalı ürün nedeniyle zarar gören üçüncü kişiler de Direktifin kapsamındadır. Üreticinin sorumluluğu hukukunda hatalı ürün nedeniyle zarar gören kişi, tüketici hukukundaki tüketici kavramından daha geniş kapsamlı tutulmuştur. Üretici yalnızca tüketiciye karşı değil, zarar gören üçüncü kişilere karşı da sorumludur. Üreticinin sorumluluğunda hatalı ürün kavramı yer almakta iken, tüketici hukukunda ise ayıplı mal kavramı bulunmaktadır. Ayıplı mal, bir üründe beklenen niteliklerin bulunmamasıdır³². Bu nedenle ortaya çıkan sorumluluk, tüketici hukukunun konusuna girmektedir. Ancak, ortalama bir kişinin bir üründen beklediği güvenliğin olmaması sebebiyle,

³⁰ 7223 sayılı Kanun m. 6.

³¹ **Havutçu**, s. 108.

³² 6502 sayılı Kanun m. 8; **Kalkan, Arif**: Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, Ankara, 2018, s. 106.

bir diğer deyişle hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan zararlardan sorumluluk, ürün sorumluluğu hukukunun konusunu oluşturmaktadır³³.

Neticede, üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı ürünün neden olduğu zararlardan doğan sorumluluğu ve bu zararları tazmin yükümlülüğü üreticinin sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır³⁴. Üreticinin sorumluluğunun doğması birtakım şartlara bağlıdır.

Üreticinin sorumluluğunun doğması için öncelikle bir ürün ve üretici veya üretici sayılan bir kişi olmalıdır. Söz konusu ürün hatalı olmalı ve hatalı ürün nedeniyle zarar meydana gelmelidir. Nihayet, hatalı ürün ve hatalı ürün nedeniyle doğan zarar arasında uygun illiyet bağı olmalıdır³⁵. Zarar, ürün hatası nedeniyle kişilerin bütünlük menfaatinin ihlali ile doğan maddi zararları kapsar. Bu çerçevede, hatalı ürünün zarara neden olması halinde zarar görenin ölümü veya bedensel zararı neticesinde doğan ya da hatalı ürün dışında mallarında meydana gelen zararlar buna dâhildir. Manevi zararlar ise Direktif kapsamında düzenlenmemiştir. Bu doğrultuda, manevi zararın olması halinde tâbi olunan ulusal hukuka göre bu zararın tazmini gerekir. Burada üreticinin sorumluluğu, kusursuz sorumluluk esasına dayanmaktadır³⁶. Tüm bu şartların gerçekleşmesi halinde üreticinin sorumluluğu gündeme gelmektedir.

II. ÜRÜN SORUMLULUK SİGORTASI

A. TANIMI

Hatalı ürün nedeniyle doğan zararlardan üreticinin sorumluluğunun gündeme gelmesi ile birlikte üreticiler kendilerini güvence altına alacak bir sigorta teminatı arayışına girmişlerdir. Üreticinin sorumluluğu kavramı, 20. yüzyılın başlarında Avrupa’da, bir sorumluluk sigortası olan ürün sigortasını ortaya çıkarmıştır. İlk başlarda gıda zehirlenmeleri neticesinde gıda üreticilerine sağlanan bu sigorta türü, ilerleyen yıllarda tekstil sektöründe yaşanan uyuz ve benzeri deri hastalıkları sebebiyle üreticilere sigorta yaptırma ihtiyacını doğurmuştur. Gelişen teknoloji ve artan ürün çeşitliliği ile birlikte günümüzde birçok farklı sektördeki üreticiye ürün

³³ Demirci, Genel Şartlar, s. 138-140.

³⁴ Direktif, m. 1.

³⁵ Dinç, s. 50.

³⁶ Havutçu, s. 81 vd.; Aydos, s. 149 vd.; Kırca, s. 7.

sorumluluk sigortasıyla hatalı ürünün zarara yol açması halinde karşılaşılabileceği tazminatlara ilişkin sigorta teminatı sağlanmaktadır³⁷.

Üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı ürünün neden olduğu zararlardan doğan sorumluluğu ve üreticinin zarar gören kullanıcı veya üçüncü kişilerin bu zararlarını tazmin yükümlülüğü, ürün sorumluluk sigortası ile teminat altına alınır. Ürün sorumluluk sigortası ile üreticinin sorumluluğunun koşullarının gerçekleşmesi halinde zarar gören kullanıcı veya üçüncü kişiler bu zararlarını kolaylıkla sigortacıdan tazmin edebilmektedir. Öte yandan, zarar görenin uğradığı maddi zararların boyutunun önceden tahmini mümkün olmadığı için ürün sorumluluk sigortası ile üreticiler, yüksek rakamlara ulaşabilen tazminat talepleri nedeniyle mali yıkımlara karşı bu sigorta ile kendilerini teminat altına almaktadır. Ürün sorumluluk sigortasında riziko konusu, hatalı ürünün piyasaya sürülmesi ile hatalı ürün nedeniyle zararın ortaya çıkması halinde üreticinin hukuki sorumluluğu ve zarar görenlerin zararlarının tazminidir. Ürün sorumluluk sigortasıyla sigortacı, sigortalının malvarlığında meydana gelen eksilmeleri teminat altına alır³⁸.

B. HUKUKİ NİTELİĞİ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda³⁹ ürün sorumluluk sigortası düzenlenmemiş bir sigorta türüdür. Ancak, ürün sorumluluk sigortası, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen sorumluluk sigortalarının özel bir türüdür. Türk Hukuku açısından ürün sorumluluk sigortasının hukuki niteliğine ilişkin olarak kısa bir değerlendirme yapılması gerektiği takdirde, ürün sorumluluk sigortası bir zarar sigortasıdır. Üreticinin hatalı üründen doğan sorumluluğu teminat altına alınmaktadır. Dolayısıyla, ürün sorumluluk sigortasının bir kimsenin malvarlığında meydana gelen eksilmeleri teminat altına alması sebebiyle zarar sigortalarından biri olan sorumluluk sigortası olduğu açıktır. Ayrıca, ürün sorumluluk sigortasının bir zarar sigortası olması ve zarar sigortalarının da kendi içinde aktif zarar ve pasif zarar sigortası olarak ikiye ayrılması⁴⁰ göz önüne alındığında, ürün sorumluluk sigortası malvarlığındaki eksilmeyi

³⁷ **Aydoğmuş, Hale:** “Ürün Sorumluluk Sigortasında Teminatın Kapsamı ve Riziko”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2017, s. 8.

³⁸ **Demirci, Serdar:** “Ürün Sorumluluk Sigortası”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2011, s. 5-9; Dinç, s. 142 vd.

³⁹ Bkz. 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı RG.

⁴⁰ **Kender, Rayegan:** Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul, 2018, s. 208-211.

teminat altına almasından dolayı pasif zarar sigortasıdır⁴¹. Bunların dışında ürün sorumluluk sigortası, mevzuatta zorunlu olarak düzenlenmediği için bir ihtiyari sigortadır.

Ayrıca ürün sorumluluk sigortası, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmemiş olması ve bir sorumluluk sigortası olması nedeniyle, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1473. madde ve devamındaki sorumluluk sigortasına ilişkin hükümlerine tabidir. Bu doğrultuda, ürün sorumluluk sigortasına ilişkin bir ihtilaf ortaya çıktığında, öncelikle Kanunda yer alan emredici hükümler uygulama alanı bulur. Akabinde sırasıyla, taraflar arasındaki sigorta sözleşmesi ve bu sözleşmenin atıf yaptığı genel ve özel şartlar, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun sigorta hükümleri, ticari örf ve âdet, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu⁴² hükümleri uygulanır. Hazine Müsteşarlığı tarafından, 19.07.2014 yürürlük tarihli Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları çıkarılmıştır. Bu nedenle ürün sorumluluk sigortalarına, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun sorumluluk sigortasına ilişkin hükümleri ve mezkûr Genel Şartlar uygulanır⁴³. Uygulamada ürün sorumluluk sigortaları, işletme sorumluluk sigortası veya üçüncü kişilere karşı sorumluluk sigortası içerisinde akdedilmektedir⁴⁴. Ancak, bu durum zorunlu olmayıp ürün sorumluluk sigortasının bağımsız olarak akdedilebilmesi de mümkündür.

C. SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE RİZİKONUN GERÇEKLEŞMESİ

Genel olarak sözleşmelerin kurulma anı, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na göre belirlenmektedir. Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri çerçevesindeki icap beyanının kabulü ile sözleşme hükümlerini doğurur⁴⁵. Sigorta sözleşmesi, genel hükümler uyarınca sigortacı ve sigorta ettiren arasında tarafların karşılıklı serbest iradelerine uygun olarak ortaya koydukları beyanları ile kurulur⁴⁶. Buna göre tarafların iradelerine uygun icap ve kabul

⁴¹ **Er, Burak Hamza:** “Ürün Sorumluluk Sigortaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2015, s. 70, 71.

⁴² 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı RG.

⁴³ Sigorta genel şartları, benzer rizikolar ile karşılaşan kişilere olabildiğince eşit şartlarda teminat sağlanması ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan, sözleşmenin kurulmasından önce, birden çok sözleşmeye uygulanmak üzere, sözleşmenin diğer tarafına sigorta şirketi tarafından değiştirilmeden kabul edilmek niyetiyle sunulan genel işlem şartı niteliğindeki genel ve soyut sözleşme düzenini belirleyen sözleşme koşullarıdır: **Yazıcıoğlu, Emine / Şeker Ögüz, Zehra:** Sigorta Hukuku, İstanbul, 2019, s. 13.

⁴⁴ **Er,** s. 72.

⁴⁵ **Ayan, Mehmet:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2016, s. 173; **Antalya, Osman Gökhan:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019, s. 270.

⁴⁶ **Bozer, Ali:** Sigorta Hukuku, Ankara, 1996, s. 37.

beyanıyla ürün sorumluluk sigortası sözleşmesi kurulmaktadır. Taraflardan sigortacı, sigorta şirketi olarak uygulamada karşımıza çıkmaktadır. Sigortacı karşısındaki sözleşmenin tarafı sigorta ettiren, üretici veya üretici gibi görünen kişiler örneğin ithalatçı olabilir. Taraflar arasındaki sigorta ilişkisi her ne kadar sigortacı ile sigorta ettiren arasında kurulmuş olsa da sigortadan faydalanan, diğer sorumluluk sigortalarında olduğu gibi genellikle hatalı ürün nedeniyle zarar gören ve zararının tazminini talep eden üçüncü kişidir⁴⁷.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun sigortaya ilişkin genel hükümlerine göre, kabul beyanının icapta bulunana varması ile sigorta sözleşmesinin kurulması anı, sigortanın şekli başlangıcıdır⁴⁸. Sigorta himayesinin başlangıç anı ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1421. maddesine göre sigorta priminin tamamının ya da taksitlere bölünmüş ise ilk taksitin ödenmesi, maddi sigorta süresinin başlangıç anıdır⁴⁹. Ürün sorumluluk sigortasının şekli ve maddi başlangıç süresinin tespiti noktasında bir ihtilaf bulunmamaktadır. Diğer sorumluluk sigortalarının aksine ürün sorumluluk sigortasında rizikonun gerçekleşmesi anı ise uyuşmazlık konusudur. Rizikonun gerçekleşme anının tespiti, sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğünün, zararı önleme ve azaltma yükümlülüğünün başlangıcının tespiti, zamanaşımının ne zaman başlayacağı, gerçekleşen rizikonun teminat süresi içinde olup olmadığı, sigorta teminatının sağlanıp sağlanmayacağı gibi hususlarda önem arz eder⁵⁰. Bu noktada, ürün sorumluluk sigortasında rizikonun gerçekleşme anı çeşitli teoriler ortaya konulmak suretiyle çözülmeye çalışılmıştır. Bunlar; zarar olayı teorisi, sebep olayı teorisi, zararın tespiti teorisi, tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi, kombinasyon teorisi, yaygın riziko teorisidir⁵¹. Doktrindeki bu farklı görüşlerin temelinde esasında hatalı ürün nedeniyle rizikonun gerçekleştiği anın tam olarak tespit edilmesinin çoğu zaman mümkün olamaması ve zararın gerçekleşmesi, zararın tespiti, tazminat isteminin ileri sürülmesi, sorumluluğun hakem veya mahkeme kararı ile belirlenmesi, tazminatın ödenmesi gibi çeşitli durumlara sonuç bağlayan görüşlerin olmasından kaynaklanmaktadır.

⁴⁷ **Er**, s. 72.

⁴⁸ **Kender**, s. 232.

⁴⁹ **Kender**, s. 232, 233.

⁵⁰ **Demirci**, s. 127, 128.

⁵¹ **Ünan, Samim**: İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998, s. 27 vd.; **Demirci**, s. 129; **Aydoğmuş**, s. 75 vd.; **Çığ Özlenen, Ayşe**: “Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 51 vd.

Doktrinde önem arz eden bazı teorilere kısaca değinmekte fayda vardır. Bu doğrultuda, zarar olayı teorisine göre rizikonun gerçekleştiği an, zararın üçüncü kişi nezdinde ortaya çıktığı andır. Sigorta teminat süresi içerisinde zararın ortaya çıkması halinde sigorta teminatı sağlanır. Ancak bu teorideki sorun, zararın tam anlamıyla ne zaman ortaya çıktığının tespitinin her durumda mümkün olmamasıdır⁵². Örneğin bir ilaçtan kaynaklanan zararların yıllar sonra ortaya çıkması halinde zararın, ilacın kullanımı anında mı ortaya çıktığı yahut zararın tespit edildiği anda mı ortaya çıktığı tartışma konusudur⁵³.

Sebeplilik olayı teorisinde, rizikonun gerçekleştiği an, sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran davranışın gerçekleştiği an kabul edilir. Teoriye göre sigortacı sorumluluk süresinde neden olunan zararlardan dolayı teminat sağlar. Bu nedenle, sorumluluğu doğuran olayın sigorta süresi içerisinde gerçekleşmesi yeterli olup zarar, sigorta teminat süresinin bitiminden sonra ortaya çıkarsa bile sigortacı, zarar gören üçüncü kişinin tazminat taleplerini karşılar⁵⁴. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da sorumluluk sigortaları bakımından bu teori esas alınmıştır. Ancak taraflar, aksine sözleşme düzenleyerek sorumluluk süresini belirleme imkânına sahiptir⁵⁵. Sebeplilik olayı teorisinde, olay ile zararın gerçekleşmesi anının uzun bir zaman aralığına yayılması ihtimali, zarara neden olan olayın tespiti ve illiyet bağının kurulması gibi konularda yaşanan sorunlar, teorisinin eleştirilen yönüdür⁵⁶.

Tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisine göre, zarar görenin zararının tazminini sigorta ettirenden talep ettiği an rizikonun gerçekleşme anı olarak kabul edilmektedir. Bu teoride sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran davranışı veya zarar gören üçüncü kişi nezdinde zararın gerçekleştiği an önem arz etmez. Zarar görenin sigortalıdan zararının giderilmesinin talebi halinde sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki yapılan sözleşmeye göre söz konusu talebin sigorta teminat süresi kapsamında kalması halinde teminat sağlanır⁵⁷.

⁵² Ünan, s. 29; Şenocak, Kemal: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara, 2000, s. 87 vd.

⁵³ Aydoğmuş, s. 76.

⁵⁴ Ünan, s. 28, 30; Demirci, s. 129 vd.

⁵⁵ TTK m. 1473(1)'e göre, sigortacının sorumluluk sigortası ile sözleşmede aksine hüküm olmaması halinde, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğarsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat ödeyeceği düzenlenmektedir.

⁵⁶ Şenocak, s. 79 vd.

⁵⁷ Ünan, s. 31-33; Demirci, s. 140 vd.; Şenocak, s. 101 vd.

Bir diğer teori olan kombinasyon teorisinde, zarar gören üçüncü kişinin tazminat talebinin haklı olması halinde zarar esasının, haksız olması durumunda ise talep esasının rizikoyu gerçekleştireceği ileri sürülmektedir. Ancak, istemin haklılığının ispatı uzun yargılama süreci neticesinde ortaya çıkacağından bu teori kabul görmemiştir⁵⁸.

Yaygın riziko teorisinde ise rizikonun gerçekleştiği an, sigorta ettirenin sorumluluğu doğuran davranışı ile zarar gören üçüncü kişinin tazmin isteminde bulunduğu an, yani bir zaman aralığı rizikonun gerçekleşme anı olarak kabul edilir. Bu zaman aralığında rizikonun gerçekleşmesi her somut olaya göre farklı olgulardan kaynaklanması nedeniyle uygulamada bu teorinin kabulünü güçleştirmektedir⁵⁹.

Hukumumuzda Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda sigortacı ile sigorta ettiren arasında düzenlenen sözleşme dikkate alınarak rizikonun gerçekleştiği an farklı esaslara göre belirlenir⁶⁰. Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.1.a maddesine uygun olarak sözleşme olay esasına göre kurulmuş ise, sigortalının sözleşme süresinde piyasaya sürdüğü hatalı ürünler nedeniyle sözleşme süresince veya sözleşmenin bitiminden itibaren iki yıl içinde bir zarar ortaya çıktığı takdirde riziko gerçekleşmiş sayılır. Buna göre, zarar gören üçüncü kişi nezdinde zararın gerçekleştiği an rizikonun gerçekleşme anıdır. Yukarıdaki açıklamalar ışığında bu esasa göre rizikonun gerçekleştiği anın tam olarak tespitinde zorluklar yaşanabilir⁶¹.

⁵⁸ Ünán, s. 33; Çığ, s. 62.

⁵⁹ Ünán, s. 36; Çığ, s. 63; Aydoğmuş, s. 77.

⁶⁰ Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları sigortanın konusu başlıklı madde A.1; “*Bu sigorta sözleşmesi ile sigortacı, sigortalıya karşı, sözleşmede tanımlanan ürünlerin kusurundan kaynaklanan tazminat talepleri ve isteme ilişkin makul giderler için sözleşme ile kararlaştırılan şartlar ve limitler dâhilinde teminat sağlar. Sigortacı; a) Sözleşme süresi içinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı veya b) Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya ileri sürülebilecek taleplere karşı teminat sağlar. Taraflar (a) ve (b) bentlerinden birini içerecek şekilde sözleşme yapabilecekleri gibi, her ikisini içerecek şekilde de sözleşme yapabilir.*” şeklinde düzenlenmektedir.

⁶¹ Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları rizikonun gerçekleşmesi başlıklı madde B.1'e göre; “*Sözleşmenin; A.1'in (a) bendinde belirtilen şekilde yapılması halinde, sigortalının, sözleşme süresi içinde piyasaya sürmüş olduğu ürünler dolayısıyla, gerek sözleşme dönemi gerekse sözleşmenin bitiminden itibaren iki yıl içinde başkalarının zarara uğraması sonucunda, A. 1. in (b) bendinde belirtilen şekilde yapılması halinde, bir yıldan az olmamak kaydıyla sözleşme yapılmasından önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olaya bağlı olarak; a) Sigortacının bilgisi ve yazılı muvafakati dâhilinde olmak koşuluyla sigortalı tarafından ödeme*

Eğer Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.1.b maddesine göre, sözleşmenin talep esasına göre akdedilmesi halinde, en az bir yıl olmak şartıyla, sözleşme akdedilmesinden önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olaya bağlı olarak sigortacının bilgisi ve yazılı onayı ile sigortalının ödeme yapması ya da zararın gerçekleştiğinin yahut zarara sigortalının sorumluluğunun neden olduğunun mahkeme kararı ile tespiti halinde riziko gerçekleşmiş sayılır⁶². Dolayısıyla, taraflar arasındaki akdedilen sözleşme çerçevesinde olay esasının benimsenmesi halinde zararın gerçekleştiği an, talep esasının kabulü halinde ise zarar gören üçüncü kişinin sigortalıdan zararının giderilmesini talep ettiği an riziko gerçekleşme anı olarak belirlenir.

D. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

Ürün sorumluluk sigortası sözleşmesi, tarafların serbest iradeleri ile akdetmiş oldukları bir sözleşme olması nedeniyle yine tarafların karşılıklı olarak anlaşmaları halinde her zaman sona erdirilebilir. Ürün sorumluluk sigortası sözleşmesinin kendiliğinden sona erme halleri şu şekildedir. Öncelikle sigortacı ile sigortalı arasında akdedilen sözleşmede belirlenen sözleşme süresinin sona ermesiyle birlikte ürün sorumluluk sigortası sözleşmesi sona erer. Ürün sorumluluk sigortası ile teminat altına alınan menfaatin, rizikonun gerçekleşmesi dışındaki bir sebeple ortadan kalkması halinde sözleşme konusu kalmadığı için sona erer. Yine, sigorta teminat süresi içerisinde sigorta konusu rizikonun gerçekleşmesiyle kural olarak sözleşme sona erer. Ancak, rizikonun gerçekleşmesine rağmen sözleşmenin devam edeceği 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1428. maddesi uyarınca aksi sözleşme ile kararlaştırılabilir⁶³. Sigortacının iflas etmesi halinde ve sigortalının değişmesi halinde aksi kararlaştırılmamışsa, sigorta sözleşmesi sona ermektedir⁶⁴.

Ayrıca, ürün sorumluluk sigortası sözleşmesi taraflardan birinin sözleşmeden cayması veya sözleşmeyi feshetmesi halinde yine sona erer. Sigortacı ya da sigortalı haklı sebeplerden birinin varlığı halinde sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir. Bu durumlara, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1413. maddesinde sayılan sigortacının konkordato ilan etmesi yahut

yapılması veya b) Zararın gerçekleştiğinin ve bu zararın sigortalının sorumluluğundan kaynaklandığının mahkeme tarafından karar altına alınması hallerinde riziko gerçekleşmiş olur.” denilmektedir.

⁶² **Dinç**, s. 164-166.

⁶³ TTK m. 1428'e göre, sorumluluk sigortası dışındaki sigortalarda, aksine sözleşme bulunmaması halinde, sigorta süresi içinde yapılan kısmi tazminat ödemeleri sigorta bedelinden düşülmektedir.

⁶⁴ **Er**, s. 129-132.

sigorta ruhsatının iptal edilmesi gibi olağanüstü haller, sigorta teminatının kapsamı değiştirilmeden sigorta priminin artması, sigortacının haklı nedenle sözleşmenin bir kısmından cayması veya feshi halinde sözleşmenin geri kalan hükümleriyle devam etmesi mümkün değil ise sözleşmenin tamamının feshi veya sözleşmeden cayılması⁶⁵, taraflardan birinin acze düşmesi veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması halleri örnek olarak verilebilir⁶⁶.

III. TEMİNATIN KAPSAMI

A. GENEL OLARAK

Ürün sorumluluk sigortalarında, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa sigortacı, sigortalının hatalı ürün nedeniyle sigorta süresi içerisinde veya sözleşmede kararlaştırılan süreden sonra zarar meydana gelmesi halinde ortaya çıkan bütün rizikoları teminat altına almaktadır. Bu, ürün sorumluluğu sigortalarında rizikonun umumîliği prensibidir⁶⁷. Ancak, bu şekilde bütün rizikoların teminat altına alınması, sigortacılık tekniği bakımından uygun değildir. Bu nedenle teminatın kapsamının ve sınırlarının açık bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Ürün sorumluluk sigortası bütün riskler klozu ile düzenlense bile riziko, miktar, konu, zaman ve mekân bakımından sınırlandırılabilir⁶⁸.

Ürün sorumluluk sigortasında teminatın kapsamı, sigortacı ve sigortalı arasında akdedilen sigorta sözleşmesinde açıkça düzenlenmektedir. Ürün sorumluluk sigortası ile zarar gören üçüncü kişilerin hatalı ürün sebebiyle ortaya çıkan zararlardan dolayı sigortalıya karşı tazminat talepleri esas olarak teminat altına alınır. Ayrıca, üçüncü kişiler tarafından sigortalıya karşı haksız tazminat talepleri yöneltilmesi halinde, sigortacı hukuki himaye sağlama yükümlülüğü kapsamında yargılama ve avukatlık ücretleri gibi masraflara da teminat sağlar⁶⁹. Ürün sorumluluk sigortasında, teminatın kapsamını sınırlandıran durumlar ve istisnalar, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları da dikkate alınarak aşağıda incelenmiştir.

B. MİKTAR BAKIMINDAN KAPSAMI

⁶⁵ TTK m. 1415.

⁶⁶ **Er**, s. 131.

⁶⁷ **Kender**, s. 258.

⁶⁸ **Çığ**, s. 63, 64.

⁶⁹ **Dinç**, s. 155-157.

Ürün sorumluluk sigortasında, sigorta teminat süresi içerisinde ortaya çıkan zararlara karşı sağlanan teminatın miktarı, tarafların serbest iradeleri ile belirlenmektedir. Sigorta poliçesinde ödenecek tazminatın sınırına ilişkin belirlenen azami tutar, ürün sorumluluk sigortasının miktar bakımından kapsamını oluşturmaktadır. Sorumluluk sigortalarının miktar bakımından sınırlandırılması 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1473. maddesinde düzenlenmektedir. Buna göre, sigortacı sorumluluk sigortasında sözleşmede öngörülen miktara kadar sigortalıya tazminat sağlar. Tazminat üst sınırının belirlenmesi, rizikonun hesaplanabilir olmasını, primlerin sabit prim olmasını, sigortacıya öngörülebilirlik sağlayarak ortaya çıkan talepleri ödeme imkânı sağlar ve sigorta şirketlerinin olağanüstü tazminat talepleri ile karşılaşmasını önleyerek mali yıkımdan korur⁷⁰.

Ürün sorumluluk sigortasında sigortacı, zarar gören her bir üçüncü şahıs için kişi başı limit ile zarara neden olayın aynı olması ve zarar gören birden çok üçüncü kişi olması durumunda olay başı limit ile sınırlı bir miktar bakımından tazminat taleplerinden sorumludur. Dolayısıyla zarar gören her bir kişi için ödenebilecek azami tazminat tutarı kişi başı limite göre, zarar verici olayın aynı olması halinde doğan bütün tazminat taleplerine karşı ödenebilecek azami tazminat tutarı olay başı limite göre belirlenir⁷¹.

Ayrıca, ürün sorumluluk sigortasının miktar bakımından kapsamı belirlenirken seri zarar kavramına bir miktar değinmekte fayda vardır. Sigorta teminat süresi içerisinde seri halinde birden fazla kez rizikonun gerçekleşmesi halinde ve rizikonun gerçekleşmesi ile birden fazla talep ileri sürülmesi durumunda seri zarar kavramı gündeme gelir. Seri zarara ilişkin sigorta poliçesine eklenen bir kloz ile seri halinde birden fazla kez rizikonun gerçekleşmesi halinde ve rizikonun gerçekleşmesi ile birden fazla talep ileri sürülmesi durumunda sigortacının sağlayacağı teminatın şartları önceden belirlenmektedir. Böylece ortaya çıkan birden çok tazminat talebi bakımından seri zarar klozu ile sigortacı, tüm doğan tazminat talepleri bakımından kararlaştırılan sigorta bedeli dâhilinde sorumlu olmaktadır⁷². Seri zarar klozunun poliçeye eklenmemesi halinde, gerçekleşen her riziko bakımından sigorta bedeli ayrı ayrı birbirinden bağımsız olarak dikkate alınır. Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda her ne kadar seri zarar klozuna ilişkin bir hüküm yer almasa da mevzuatta bu klozun eklenmesini engel teşkil eden bir düzenleme bulunmamaktadır. Kaldı ki, ürün sorumluluk sigortasının amacı

⁷⁰ Şenocak, s. 172.

⁷¹ Aydoğmuş, s. 84, 85.

⁷² Dinç, s. 181 vd.

göz önüne alındığında bu klozun tarafların menfaatine olduğu açıktır. Sigorta bedelinin her bir olay bakımından ayrı ayrı belirlenmesi, sigorta şirketlerinin çok yüksek rakamlara ulaşan tazminat talepleri ile karşılaşmalarına neden olabileceği gibi, sigorta ettirenler bakımından bu durum primlerin artmasına da sebep olacaktır.

Sorumluluk sigortalarında genellikle, rizikonun gerçekleştiğinde zarar gören tarafından ileri sürülen tazminat talebinin belirlenen tutara kadar olan bedelini, sigortalının üstleneceği düzenlenmektedir. Sigortalı, sözleşme ile belirlenen miktar ya da sigorta bedeli üzerinden anlaşılan orana kadar ortaya çıkan tazminat taleplerini ödemektedir. Muafiyet klozu olarak poliçelerde yer alan bu kloz ile sigortalının sırf kendisini sigorta ettirerek yükümlülüklerinden tamamen kurtulduğu düşüncesinin önüne geçmek, zararı azaltma ve önleme yükümlülüğüne ilişkin çaba sarf etmesini sağlamak ve sigortalının ihmallerini azaltarak gerekli dikkat ve özeni göstermesi amaçlanmaktadır. Ürün sorumluluk sigortasında da taraflar serbestçe miktar ya da oran üzerinden muafiyet klozu kararlaştırabilmektedir⁷³.

C. KİŞİ BAKIMINDAN KAPSAMI

Sorumluluk sigortalarına ilişkin genel hükümlerin düzenlendiği 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1473(2). maddesine göre, sigortalının işletmesi ile ilgili bir sorumluluk sigortası yaptırması halinde, taraflar aksini kararlaştırmadıkça söz konusu sigortanın, sigortalının temsilcisi ve işletmede çalıştırılan kişilerinde sorumluluğunu teminat altına alacağı düzenlenmektedir. Bu doğrultuda, üreticilerin hatalı ürün nedeniyle sadece kendi sorumluluklarını teminat altına alması düşünülemez. Çünkü üreticinin kendisi çoğu zaman ürünün imal safhalarında dahi yer almamaktadır. Dolayısıyla, gelişen teknolojiyle birlikte seri halde imalatın artmasıyla, hatalı ürünlerden doğan zararlardan dolayı tazminat taleplerinin üreticiye ve onun işletmesi kapsamında çalışanlarına yöneltileceği açıktır. Ürün sorumluluğu sigortasında, sigortalının işletmesi kapsamında çalışan kişilerin de sorumluluğu doğduğu takdirde, sigorta teminatı sağlanmaktadır. Ancak, işletmede çalıştırılan kişilerin o işletmede imal edilen hatalı ürün nedeniyle sigortalıya yöneltecekleri tazminat taleplerine ilişkin olarak Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.4.1. maddesi uyarınca sigortalının, ortağına, çalışanlarına, annesine, babasına, çocuklarına, eşine ve kardeşlerine karşı sorumluluğu teminatın kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla, sayılanlar nezdinde hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan zararlara karşı sigortalının sorumluluğu gündeme gelse bile tazminat taleplerine

⁷³ Aydoğmuş, s. 95; Çığ, s. 69.

ürün sorumluluk sigortasıyla teminat sağlanmaz. Ancak, taraflar serbest iradeleriyle bu durumun aksini kararlaştırabilir⁷⁴.

D. ZAMAN BAKIMINDAN KAPSAMI

Sigorta teminatının geçerli olduğu süre, sigortacı ve sigortalı arasında akdedilen sigorta sözleşmesinde tarafların serbest iradeleriyle belirlenmekte ve sigorta süresi açıkça poliçede düzenlenmektedir. Ürün sorumluluk sigortasında sigortacı kural olarak sigorta süresi içerisinde gerçekleşen rizikolardan doğan sorumluluklara karşı teminat sağlamaktadır. Aksi halde, örneğin sigorta sözleşmesi akdedilmesinden önce piyasaya sürülen ve sigorta süresinden sonra ortaya çıkan zararlardan dolayı sigortacının sorumlu tutulması sigortacıyı öngörülemez bir riziko altına sokar. Bu nedenle özellikle sorumluluk sigortalarında, sigorta süresinin açık bir şekilde belirlenerek sigortacının bu süre zarfında ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulacağı düzenlenmektedir⁷⁵.

Ancak, bu durum emredici bir hüküm olmayıp taraflar aksini kararlaştırabilir. Ürün sorumluluk sigortası bakımından Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.1.b maddesinde de düzenlendiği üzere, taraflar sözleşme ile sigorta sözleşmesinin akdedildiği tarihten önce meydana gelen olay nedeniyle, sigorta süresi içerisinde ortaya çıkan zararlardan doğan tazminat taleplerini sigorta teminatı kapsamına dâhil edebilir. Bu halde, sigorta teminatı sigorta sözleşmesinin yapılmasından önceki bir zamanı kapsadığı için bu durum geçmişe etkili bir sigortadır. Kural olarak sigorta süresi içinde doğan taleplere karşı teminat sağlansa da 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1458. ve 1473. maddeleri⁷⁶ uyarınca geçmişe etkili sigorta yapılması mümkündür⁷⁷. Ancak yasaya göre, tarafların sözleşmenin akdedildiği sırada rizikonun gerçekleşmiş veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığını bilmemesi gerekir. Yine, taraflar sigorta sözleşmesi ile sadece sigorta süresi içerisinde gerçekleşen rizikolara karşı teminat sağlamayı hüküm altına alabileceği gibi sigorta süresinin sona ermesinden sonra ortaya çıkan tazminat taleplerini de sigorta teminatı kapsamına alabilir.

⁷⁴ Aydoğmuş, s. 99; Çığ, s. 75-77.

⁷⁵ Aydoğmuş, s. 98.

⁷⁶ TTK'nın geçmişe etkili sigorta başlıklı 1458. maddesine göre sigorta, sigorta koruması sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren sağlanacak şekilde yapılabilir. TTK m. 1473 için bkz. yuk. dn 42.

⁷⁷ Dinç, s. 159 vd.; Er, s. 76.

E. COĞRAFİ KAPSAMI

Sigorta sözleşmesi ile sağlanan teminatın hangi coğrafi sınırlar içerisinde geçerli olacağı sigorta sözleşmesinde taraflarca serbestçe kararlaştırılır. Sigorta sözleşmeleri uygulamada genellikle ülke içinde olacak şekilde düzenlenmektedir. Ancak, taraflar sigorta sözleşmesine ekleyebilecekleri “teminatın yer bakımından genişletilmesi (*coverage territory extension*)” klostarı ile teminatın coğrafi bakımdan kapsamını genişletebilmektedir⁷⁸.

Ürün sorumluluk sigortasında teminatın kapsamının üretim yapılan yerde mi yoksa ürünlerin piyasaya sürüldüğü yerde mi geçerli olduğunun belirlenmesi yahut yurtdışında teminatın sağlanıp sağlanmayacağı hususu hem sigortacı hem de sigortalı için önem arz eder. Uygulamada ürün sorumluluk sigortasında teminata dâhil ürünlere, belirli ülkelerden temini halinde veya tüm dünya kapsamında sigorta teminatı sağlanmaktadır. Ürün sorumluluk sigortası sözleşmesinin olay esaslı olarak yapılması halinde, sigortacı zarara neden olan rizikonun sigorta sözleşmesinde belirlenen coğrafi sınırlar içerisinde gerçekleşmesi halinde sigorta teminatı sağlar. Sözleşmenin talep esaslı yapılması durumunda ise, sorumluluğa yol açan ve tazminat talep edilen rizikonun yine sözleşmede belirlenen coğrafi sınırlar dâhilinde meydana gelmesi halinde, söz konusu tazminat talepleri ürün sorumluluk sigortası teminatı kapsamındadır. Görüldüğü üzere, ürün sorumluluk sigortasında coğrafi sınır olarak kimi zaman tüm dünyanın kabul edilmesi, sigortacıların sigorta teminatı sağlamak istemediği ülkeler bakımından poliçeye istisnai klostlar eklemesine sebep olmaktadır. “Yargılama Yetkisi (*jurisdiction exclusion*)” klozu olarak adlandırılan bu klostlarla sigortacı, teminatın kapsamı dışında tutmak istediği ülkeleri açıkça belirler. Uygulamada sigortacılar en çok Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'ya ilişkin olarak yargılama yetkisi klostundan faydalanmaktadır⁷⁹. Bunun nedeni ise, mezkûr ülkelerdeki hukuk gereği hukukumuzdaki gibi sorumluluk sigortalarında zenginleşme yasağının olmaması ve hükmedilen tazminat tutarlarının zararın gerçek miktarını aşarak çok yüksek rakamlara erişebilmesidir. Ülkemizde ise, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.2 maddesinde tarafların sigorta sözleşmesinde belirleyecekleri coğrafi sınırlar dâhilinde ürün sorumluluk sigortasının geçerli olacağı hükmü yer almaktadır⁸⁰.

⁷⁸ Aydoğmuş, s. 95, 96.

⁷⁹ Saraçoğlu, Mahmut: “Ürün Mali Mesuliyet Sigortası”, Reasürör, Temmuz, 1998, S. 29, s. 31.

⁸⁰ Demirci, s. 105 vd.

F. ZARAR BAKIMINDAN KAPSAMI

1. Genel Olarak

Ürün sorumluluğunda üretici bakımından sorumluluğun gündeme gelebilmesi için hatalı ürün nedeniyle bir zararın olması gerekir. Ürün sorumluluk sigortasıyla da bu zararlar neticesinde ortaya çıkan ve sigortalıya yöneltilen tazminat talepleri sigorta teminatı kapsamına alınmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, sigortacı hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan bütün zararlara karşı sigorta teminatı sağlamakla yükümlü değildir. Bu nedenle genel şartlarda veya özel şartlarda sigortacının teminat altına aldığı zarar kalemleri ayrıca belirlenmektedir. Sorumluluk sigortalarında zararlar; şahıs zararları, eşya zararları ve malvarlığı zararları olarak ayrıma tutulmaktadır. Medeni hukuk bağlamında aslında manevi zararlar dışında kalan bütün zararlar malvarlığı zararları kapsamındadır. Ancak sigorta hukukunda, sigorta tekniği ve zarar bakımından sigorta teminatının kapsamının belirlenmesi açısından özellikle sorumluluk sigortalarında böyle bir ayrıma yer verilmiştir⁸¹. Bununla birlikte, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda zarara ilişkin olarak böyle bir ayrıma gidilmemiş ve istisnai hükümler düzenlenmemiş olması nedeniyle, taraflar sigorta sözleşmesinde özel hükümler ile zarar bakımından sigorta teminatının kapsamını belirler. Bu doğrultuda ürün sorumluluk sigortasında zarar bakımından sigortanın kapsamı yukarıda açıklanan ayırım dikkate alınarak ayrı ayrı başlıklar altında incelenecektir.

2. Şahıs Zararları

Şahıs zararları kişinin ölmesi, bedensel zararı veya bir dış etken nedeniyle sağlığının bozulması neticesinde ortaya çıkan durumlardır. Şahsa ilişkin zararlarda, kişinin vücut bütünlüğünün ihlali neticesinde bir zarar meydana gelir⁸². 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na göre ölüm halinde uğranılan zararlar, cenaze masrafları, ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi masrafları, çalışma gücünün yitirilmesinden doğan kayıplar ve destekten yoksun kalma nedeniyle ortaya çıkan kayıpları kapsar⁸³. Bedensel zararlar ise tedavi masrafları, kazanç kaybı, geçici ya da sürekli olarak çalışma gücünün azalması nedeniyle doğan kayıplar ve ekonomik

⁸¹ Ünán, s. 77, 78.

⁸² Şenocak, s. 422; Ünán, s. 80.

⁸³ TBK m. 53.

geleceğin sarsılması nedeniyle ortaya çıkan zararlardır⁸⁴. Ürün sorumluluk sigortasıyla da üreticinin sorumluluğunu gerektiren hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan şahıs zararlarına sigorta teminatı sağlanır. Ancak söz konusu şahıs zararları tedavi giderleri, kazanç kaybı, ölüm halinde ölüme bağlı giderler ve destekten yoksun kalma tazminatı olmak kaydıyla sigorta himayesi kapsamındadır⁸⁵.

3. Eşya Zararları

Eşya zararları, eşyanın zıyaa veya hasara uğraması neticesinde eşyadan beklenen ekonomik faydanın tamamen ya da kısmen ortadan kalkması neticesinde ortaya çıkan zararlardır⁸⁶. Örneğin, hatalı bir ev aletinin patlaması neticesinde evde yangın çıkması ve evde bulunan eşyaların zıyaa veya hasara uğraması halinde eşya zararı vardır. Ürün sorumluluk sigortasında bu şekilde eşya zararlarına sigorta teminatı sağlanmaktadır. Sorumluluk sigortalarında eşya zararının mülkiyetten bağımsız olması sebebiyle, zararın ortaya çıkması halinde tazminat talep eden kişinin malik olması zorunlu değildir⁸⁷.

Hatalı ürünün kendisinde meydana gelen zararların sigorta teminatı kapsamına dâhil edilip edilmeyeceği hususuna da değinmekte fayda vardır. Ürün sorumluluğunda üreticinin sorumluluğu, hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan ve ürüne refakat eden, kullanıcıların kişi varlığı veya malvarlığında meydana gelen zararları kapsar⁸⁸. Bu nedenle, ürün sorumluluk sigortasında hatalı ürünün kendisinde meydana gelen zararlar kural olarak sigorta teminatına dâhil değildir. Bu zararlar üreticiler tarafından mal sigortalarıyla teminat altına alınabilir⁸⁹. Ancak, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.4.1. maddesi uyarınca, aksine sözleşme düzenlenerek hatalı ürünün kendisinde meydana gelen zararlar, ürün sorumluluk sigortası teminatı kapsamına alınabilmektedir.

4. Malvarlığı Zararları

⁸⁴ TBK m. 54.

⁸⁵ Ünan, s. 80; Aydoğmuş, s. 102.

⁸⁶ Şenocak, s. 407; Ünan, s. 81.

⁸⁷ Ünan, s. 82.

⁸⁸ Dinç, s. 120, 121.

⁸⁹ Aydoğmuş, s. 103, 104.

Malvarlığı, “ekonomik bir değeri olan ve para ile ölçülebilen hukuku değerlerin tamamı” olarak kabul edilmektedir⁹⁰. Esasında malvarlığı zararı bir kimsenin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen eksilmedir. Bu zarar geniş anlamda malvarlığı zararı olup, yukarıda yapılan sigorta hukuku kapsamında ayrıma göre içerisinde şahıs zararlarını, eşya zararlarını ve diğer zararları barındırmaktadır. Sigorta hukuku bakımından yapılan bu tasnife göre dar anlamda malvarlığı zararları ise, kendi içinde gerçek malvarlığı zararları (*pure financial loss*) ve gerçek olmayan malvarlığı zararları (*financial loss*) olarak ikiye ayrılır. Buna göre gerçek malvarlığı zararları, şahıs ve eşya zararlarından bağımsız olarak meydana gelen malvarlığı eksilmeleridir⁹¹. Yoksun kalınan kâr buna örnek olarak verilebilir. Ürün sorumluluğunda, gerçek malvarlığı zararlarından dolayı üreticinin sorumluluğu kabul edilmemiştir⁹². Bu nedenle ürün sorumluluk sigortası gerçek malvarlığı zararlarından doğan tazminat taleplerine karşı sigorta teminatı sağlamaz. Ancak taraflar sigorta sözleşmesinde bu durumun aksini kararlaştırarak bu zararları teminata dâhil edebilir⁹³.

Gerçek olmayan malvarlığı zararları ise, şahıs ve eşya zararları neticesinde ortaya çıkan ancak şahıs ve eşya zararları kapsamında olmayan, bu zararları takip eden bütün dolaylı zararlardır. Örneğin, kiraya verilen aracın hatalı olması nedeniyle kullanılamamasından dolayı ortaya çıkan kira kaybı bu kapsamdadır⁹⁴. Ürün sorumluluk sigortasında hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan zararları takip eden ve bu zararla uygun illiyet bağı olan gerçek olmayan malvarlığı zararları sigorta teminatına dâhildir. Hukukumuzda, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda şahıs ve eşya zararıyla illiyet bağı içerisinde olmak kaydıyla, taraflar aksini kararlaştırmamışsa, gerçek olmayan malvarlığı zararlarına ürün sorumluluk sigortası kapsamında sigorta teminatı sağlanmaktadır⁹⁵.

⁹⁰ **Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2018, s. 396, 397.

⁹¹ **Şenocak**, s. 428, 429; **Ünan**, s. 88 vd.

⁹² Direktife göre, üreticinin sorumluluğunun doğması için zarar gören eşyanın mesleki veya ticari bir amaca tahsis edilmemiş olması gerekir. Yoksun kalınan kâr ise yalnızca ticari kazanç getiren bir faaliyete tahsis edilmiş eşyada söz konusu olur. Bu nedenle bu zararlar Direktifin kapsamı dışındadır: **Havutçu**, s. 88.

⁹³ **Türedi, Gülenay İltun:** “Ürün Sorumluluk Sigortasının Seçilmiş Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’deki Uygulamaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, s. 39; **Dinç**, s. 179; **Aydoğmuş**, s. 106.

⁹⁴ **Şenocak**, s. 429.

⁹⁵ **Demirci**, s. 75, 77; **Çığ**, s. 92-94; **Aydoğmuş**, s. 105, 106.

G. HUKUKİ HİMAYE MASRAFLARI

Sorumluluk sigortasında, sigortalının sorumluluğunu doğuran zarar ortaya çıktıktan sonra bu zararın tespiti, zararı önleme ve azaltma yükümlülüğü tarafların ortak menfaatidir. Bu doğrultuda, ürün sorumluluk sigortasında hem 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu gereği hem de Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda sigortacının zararın tespiti, zararın önlenmesi ve yargılama gideri gibi masrafları ödeme yükümlülüğü vardır. Buna göre ilk olarak, sigortacının 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1448. maddesi ve Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın B.3.1. maddesi uyarınca poliçede belirtilen sigorta bedelinden bağımsız olarak sigortalının zararı önleme, azaltma ve rücu haklarının korunmasına yönelik yapmış olduğu gider ve masrafları tazmin etme yükümlülüğü vardır. İkinci olarak, sigortacı hatalı ürün nedeniyle ortaya çıkan zararın tespitine ilişkin sigortalı tarafından yargılamadan önce ve yargılama sırasında yapılan masrafları tazmin eder. Ancak, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.4.2 maddesine göre, zarar tespitine ve hukuki koruma sağlanmasına ilişkin giderlere ve yargılama masraflarına sigorta bedeli dâhilinde teminat sağlanmakta olup, bu masrafların sigorta bedelini aşan kısmı aksine sözleşme yoksa sigortacı tarafından tazmin edilmez. Son olarak, sigortalı aleyhine idari veya cezai bir takibata geçilmesi nedeniyle ortaya çıkabilecek yargılama masrafları sigorta teminatı kapsamında değildir. Ancak, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.4.2 maddesi ile tarafların aksini kararlaştırmış olmaları halinde sigorta teminatı kapsamına dâhil edilebilir⁹⁶.

H. TEMİNATIN DIŞINDA BIRAKILAN DİĞER HALLER VE İSTİSNALAR

Ürün sorumluluk sigortasında genel olarak teminatın konusu ve kapsamının sınırlandırılması yukarıda açıklanmıştır. Ürün sorumluluk sigortası kişi, zarar, mekân, zaman ve miktar bakımından birtakım sınırlandırmalara tabidir. Bu başlık altında ise, özellikle Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları çerçevesinde teminatın kapsamının dışarısında bırakılan haller ve istisnalar incelenmiştir.

Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda teminatın dışında bırakılan mutlak haller ve tarafların aksini kararlaştırmaları halinde teminata dâhil edilen hususlar ayrı ayrı hükümlerde düzenlenmektedir. Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, tarafların aksini kararlaştırmaları halinde teminata dâhil edilen hususları, teminat dışında kalan hal ve talepler ile teminat dışında

⁹⁶ Dinç, s. 155 vd.; Demirci, s. 78-81; Çığ, s. 96, 97.

kalan ödemeler olmak üzere ikiye ayırmak suretiyle düzenlemektedir. Belirtmek gerekir ki, bu istisnai olan teminat dışında bırakılan durumların, sigorta ile sağlanmak istenen menfaatte göz önünde bulundurulurken dar yorumlanması gerekir⁹⁷.

Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.3. maddesinde mutlak olarak teminatın dışında bırakılan haller açıkça düzenlenmektedir. Buna göre;

- a. *Hukuka, ahlaka ve adaba aykırı üretim faaliyetine konu ürünlerden doğan zararlar,*
- b. *Sigortalı tarafından kasten sebep olunan her tür zarar,*
- c. *Sigortalı veya çalıştırdığı kişilerin, poliçede belirtilen üretim faaliyetini ifa ederken alkol, uyuşturucu ya da narkotik maddelerin tesiri altında bulunması sonucunda meydana gelen olaylar kesin olarak teminat kapsamının dışındadır.*

Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.4.1. maddesine göre tarafların aksini kararlaştırmaları halinde teminata dâhil edilen hal ve talepler şunlardır;

- a. *Türkiye Cumhuriyeti mahkemeleri haricinde bir mahkemede açılan tazminat davaları ve tahkim,*
- b. *Her türlü çevre kirliliğinden doğrudan veya dolaylı olarak doğan sorumluluklar nedeniyle yapılan tazminat talepleri,*
- c. *Niteliği ne olursa olsun aşağıdaki hallerden doğrudan veya dolaylı olarak kaynaklanacak tazminat talepleri:*
 - i. *Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu meydana gelen nükleer atıklardan kaynaklanan iyonize ışınım ve kirlilik,*
 - ii. *Radyoaktif, zehirli, patlayıcı veya herhangi bir patlayıcı nükleer bileşim veya bunun nükleer bir parçasının tehlikeli özellikleri,*
 - iii. *Diethylstilbesterol (DES) dioxin, urea formaldehide, asbest, asbestli ürünler veya asbest içeren ürünlerin varlığından, üretiminden, elleçlenmesinden, işlenmesinden, satış, dağıtım, depolama, bırakılma veya kullanımından*

⁹⁷ Demirci, s. 82.

kaynaklanan her tür hastalık (kanser dâhil) veya asbestten kaynaklanan bütün tazminat talepleri,

- d. Bir sözleşmenin ifasına veya özel bir anlaşmaya dayanıp, sigortalının yasal sorumluluk ölçüsünü aşan her tür talepleri,*
- e. Manevi tazminat talepleri,*
- f. Sigortalının ortak, danışman, çalışan ya da anne, baba, kardeş, eş ve çocuklarına karşı sorumluluğundan doğan tazminat talepleri,*
- g. Ayıplı ürünlerin geri çağırılması, toplatılması ve imhasına ilişkin her türlü masraf ve ödemeler,*
- h. Sigortalı ürünlerin kendisine gelebilecek zararlar.*

Son olarak, Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın A.4.2. maddesine göre tarafların aksini kararlaştırmaları halinde teminata dâhil edilen ödemeler şunlardır;

- a. İdari ve adli para cezaları dâhil her türlü ceza ve cezai şartlar,*
- b. Sigortalının aleyhine cezai takibata geçilmesi halinde, bu takibattan doğan diğer bilimum masraflar,*
- c. İsteme ilişkin sigorta bedelini aşan giderler.*

Taraflar her ne kadar mutlak olarak teminatın kapsamının dışında bırakılan halleri teminata dâhil etme imkânına sahip olmasa da sözleşmede aksini kararlaştırarak yukarıda sayılan hal ve talepler ile ödemeleri teminatın kapsamına dâhil edebilir. Görüldüğü üzere özellikle, ürün geri çağırma masrafları tarafların aksini kararlaştırmaları halinde ürün sorumluluk sigortası teminatı kapsamındadır.

SONUÇ

Gelişen teknoloji ile birlikte üreticinin sorumluluğu kavramı ortaya çıkmıştır. Üretici, imal etmiş olduğu güvenli olmayan ürünün kullanılmasıyla bu hatalı ürün nedeniyle üçüncü kişilerin zarar görmesi halinde sorumlu tutulmaktadır. Üreticiler, zarar görenlere karşı kusursuz bir şekilde sorumlu olarak kendilerine yöneltilen tazminat taleplerini ödemekle yükümlüdür.

Söz konusu durum, üreticilerin sorumluluğuna ilişkin yeni bir sigorta ihtiyacını doğurmuştur. Üreticiler veya üretici sayılan kişiler, hatalı ürünün neden olduğu zararlardan doğan tazminat taleplerini bir sorumluluk sigortası olan ürün sorumluluk sigortasıyla teminat altına almaktadır.

Ürün sorumluluk sigortasında rizikonun gerçekleşme anının tespiti noktasında ihtilaf bulunmaktadır. Ürünün imalatı, piyasaya arzı, zararın ortaya çıkması, tazminatın talep edilmesi geniş bir zaman aralığına yayıldığı için rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesine ilişkin olarak doktrinde çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Hukukumuzda ise kural olarak hatalı ürün nedeniyle zarar gören üçüncü kişinin zararının tazminini sigortalıdan talep ettiği an rizikonun gerçekleşme anı olarak kabul edilmektedir.

Teminatın kapsamının belirlenmesi ise öncelikle çeşitli sınırlamalara tabidir. Ürün sorumluluk sigortası teminatı riziko, miktar, konu, zaman ve mekân bakımından sınırlandırılabilir. Genel olarak bu sınırlandırmaların yanı sıra teminatın kapsamının dışında tutulan çeşitli haller bulunmaktadır. Bu durumlar çoğunlukla mevzuatta belirtilmektedir. Ayrıca, mevzuat gereği teminatın kapsamının dışında tutulsa da tarafların aksini kararlaştırarak sigorta teminatı kapsamına dâhil edebileceği hususlar mevcuttur. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, ürün sorumluluk sigortasında teminatın kapsamını sınırlandıran ve teminatın dışında bırakılan yeni durumların ortaya çıkması muhtemeldir. Sigortacılar, sigorta poliçesine ekleyecekleri kizolzar ile ortaya çıkan yeni rizikolara karşı teminatın kapsamını belirleyebilecektir. Ayrıca, 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte ürün sorumluluğu tazminatına ilişkin hüküm çerçevesinde Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda düzenleme yapılması ihtimal dahilindedir.

Üreticinin sorumluluğunun belirlenmesi, ürün sorumluluk sigortasında teminatın kapsamının tespiti açısından önem arz etmektedir. Ülkemizde ise üreticinin sorumluluğuna ilişkin yürürlükte olan doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum sigortacılar bakımından, üreticinin sorumluluğunun sınırlarını öngörme konusunda zorluk çıkarmaktadır. Öngörülemeyen sorumluluk kapsamı nedeniyle, sigortacılar ya sigorta teminatını çok fazla sınırlandırmakta ya da sigortalı aleyhine primleri artırmaktadır. Bu durum hem sigortacı hem de sigortalının aleyhine olmaktadır. Üreticinin sorumluluğuna ilişkin ayrı bir düzenlemenin yürürlüğe girmesi ile birlikte söz konusu sorunların ortadan kalkacağı, üreticinin sorumluluğuna bağlı olan ürün sorumluluk sigortasında ise rizikonun daha öngörülebilir

olacağı, sigorta teminatın kapsamının belirlenmesinin daha kolay olacağı, primlerin düşmesinin muhtemel olacağı açıktır.

KAYNAKÇA

Antalya, Osman Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019,

Ayan, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2016.

Aydoğmuş, Hale: “Ürün Sorumluluk Sigortasında Teminatın Kapsamı ve Riziko”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul , 2017.

Aydos, Oğuz Sadık: “Ürün Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi,
Ankara, 2006.

Bozer, Ali: Sigorta Hukuku, Ankara , 1996.

Büyüktanır Özcan, Burcu G. / Okyar Karaosmanoğlu, Dila: “Endikasyon Dışı (Off-Label)
İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin ve Hekimin Hukuki Sorumluluğu”,
İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 8, S. 1, s. 153-198.

Canpolat, Önder: “Üretici ve Sorumluluğu”, Ankara Barosu Dergisi, 2013, S. 2, s. 371-398.

Çiğ Özlenen, Ayşe: “Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı”, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014.

Demirci, Serdar: “Ürün Sorumluluk Sigortası”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
Üniversitesi, Ankara, 2011.

Demirci, Serdar: “Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku ve Genel Şartlar
Çerçevesinde Güncel Bir Bakış”, Ankara Barosu Dergisi, 2019, Y. 77, S. 2019/3, s. 119-180
(Genel Şartlar).

Dinç, İnan Deniz: “Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı”,
Yayınlanmış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2017.

Er, Burak Hamza: “Ürün Sorumluluk Sigortaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2015.

Erdoğan, İhsan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019.

Havutçu, Ayşe: Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk; Üreticinin Sorumluluğu, Ankara, 2005.

Kalkan, Arif: Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk, Ankara, 2018.

Karaman Akçura, Tuba: “Üreticinin Ayıplı Ürününün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2007.

Kayar, İsmail: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler / Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2019.

Kender, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul, 2018.

Kılıçoğlu, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2018.

Kırca, Çiğdem: Ürün Sorumluluğu, Ankara, 2007.

Saraçoğlu, Mahmut: “Ürün Mali Mesuliyet Sigortası”, Reasürör, Temmuz 1998, S. 29, s. 25-31.

Şenocak, Kemal: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara, 2000.

Türedi, Gülenay İlut: “Ürün Sorumluluk Sigortasının Seçilmiş Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'deki Uygulamaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007.

Ünan, Samim: İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul, 1998.

Yazıcıoğlu, Emine / Şeker Öğüz, Zehra: Sigorta Hukuku, İstanbul, 2019.

İNTERNET KAYNAKLARI

<www.dergipark.org.tr>

<www.mevzuat.gov.tr>

<www.resmigazete.gov.tr>

<www.tdk.gov.tr>

<www.tez.yok.gov.tr>

<www.trdizin.gov.tr>

www.tsb.org.tr